

Н. Г. КОШЕЛЕВА (канд. пед. наук)
Донецький університет економіки та права

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ФАХОВОГО ІНТЕРЕСУ В МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ ЗАСОБАМИ ПРОЕКТУВАННЯ

У статті розглянуто напрями й засоби формування фахового інтересу в майбутніх економістів під час їх підготовки у ВНЗ. Запропоновано використовувати з цією метою проектну технологію навчання. Наведено рекомендації щодо запровадження в навчальний процес економічного ВНЗ системи підготовки майбутніх економістів до проектування фахової діяльності, реалізація якої забезпечує ефективне формування активного інтересу студентів до майбутньої професії.

Ключові слова: *фаховий інтерес, майбутні економісти, проектна технологія навчання, проектування фахової діяльності, система підготовки до проектування фахової діяльності.*

Сформованість інтересу до майбутньої професії є важливою складовою цілісної фахової готовності майбутніх економістів, яка забезпечує ефективність їх професійної діяльності. **Актуальність** розв'язання проблеми формування фахового інтересу в майбутніх економістів під час підготовки у ВНЗ обумовлена низкою протиріч, а саме: між вимогами соціального замовлення до випускників економічних ВНЗ щодо високого рівня їх фахової готовності та її реальним рівнем і відсутністю в структурі такої готовності стійкого активного інтересу до майбутньої професії, що обумовлюється браком знань про зміст і особливості фахової економічної діяльності; між специфікою формування активного фахового інтересу безпосередньо у процесі професійної діяльності та переважно теоретико-репродуктивним характером професійної підготовки майбутніх економістів у ВНЗ. Розв'язання цих протиріч можливе за умови дослідження загальних закономірностей формування фахового інтересу та розробки відповідних педагогічних технологій підготовки майбутніх економістів у ВНЗ.

Отже, **мета** даної роботи – виявлення можливостей та засобів формування фахового інтересу в майбутніх економістів під час їх підготовки у ВНЗ.

Дослідженню особливостей формування фахової спрямованості як цілісності, а також її складових – професійно орієнтованих інтересів, потреб, цінностей, мотивів майбутніх фахівців під час підготовки у ВНЗ приділяли увагу багато учених-педагогів, зокрема Г. Балл, С. Вітвицька, М. Дяченко, С. Занюк, Е. Зеєр, В. Зінченко, Є. Іллін, В. Климчук, С. Крягжде, Е. Лукаш, Ш. Ричи, І. Тимошенко, Б. Федоришин, К. Чарнецькі та ін. Проте специфіка фахової діяльності економістів має, значною мірою, проектний характер (складання прогнозів, розробка планів, програм, проектів створення або розширення підприємств і т.ін.), що обумовлює важливу роль засобів проектування у процесі їх підготовки. Отже, пропонується здійснювати формування фахового інтересу в майбутніх економістів під час їх навчання у ВНЗ шляхом використання проектної технології навчання, що поки не знайшло достатнього висвітлення в педагогічній літературі.

Досліджуючи загальні закономірності формування фахового інтересу в майбутніх економістів, ми спиралися на позицію дослідника С. Крягжде, згідно з якою для утворення інтересів суттєве значення має як початковий етап – виникнення ситуативного інтересу, так і подальший його розвиток, який стає можливим лише в результаті багаторазового повторення певної діяльності та ситуацій, що має супроводжуватися емоційним підкріпленням внаслідок усвідомлення успіху та задоволення особистих потреб. При цьому фаховий інтерес варто поділяти за трьома рівнями: інтерес «споживача», інтерес «діяча» та «власне фаховий» інтерес [3, с. 25-26]. Ознаками *першого рівня* розвитку фахового інтересу (інтерес «споживача») є: незначна активність у фаховій сфері, мимовільна увага до відповідної

діяльності та відсутність довільних зусиль щодо її повторення; наявність позитивних емоцій від спостереження за фаховою діяльністю та ситуативність інтересу. Для *другого рівня* (інтерес «діяча») характерні: активні зусилля щодо самостійної організації фахової діяльності; позитивні емоційні переживання, викликані здійсненням фахових дій власноруч; усвідомлення успіху в цій діяльності, що є потужним стимулом для подальшого розвитку фахового інтересу. *Третій рівень* («власне фаховий» інтерес) забезпечується за наявності: значної інтенсивності уваги, вольових зусиль та емоційних переживань, оскільки до особистісної позитивної мотивації фахової діяльності додається усвідомлення її суспільної значущості, затребуваності та цінності [3, с. 27-28]. Цей рівень розвитку фахового інтересу є найважливішим як для майбутніх фахівців (забезпечує соціалізацію особистості), так і для суспільства (сприяє формуванню фахової готовності випускників ВНЗ та, відповідно, виконанню вимог соціального замовлення). Проте для формування цього рівня розвитку фахового інтересу в майбутніх економістів необхідна попередня сформованість його нижчих рівнів, що можливе тільки за умови наближення змісту їх навчання до реальної фахової діяльності, набуття студентами практичного досвіду здійснення фахових дій.

Для реалізації такої мети нами пропонується організація підготовки майбутніх економістів у ВНЗ на засадах діяльнісного підходу з використанням проектної технології навчання (проектування майбутніми економістами змісту і способів виконання завдань фахової діяльності). Актуальність проектного способу діяльності визначила широке вивчення даної проблеми. Різні аспекти проектування знайшли віддзеркалення в наукових працях О. Безпалько, В. Безрукової, В. Докучаєвої, О. Коберника, І. Колесникової, Н. Масюкової, О. Олексюка, Д. Пузікова, Т. Подобедової, С. Сисоєвої, В. Стрельнікова, М. Чобітька та ін. Проектування фахової діяльності дозволяє надати підготовці майбутніх економістів практико-орієнтованого характеру, максимально наблизити її до реальної фахової діяльності. А отже, стає можливим формування всіх трьох рівнів розвитку фахового інтересу в процесі підготовки майбутніх економістів у ВНЗ, оскільки студенти безпосередньо здійснюють фахові дії під час виконання проектних завдань професійного змісту, засвоюють і вдосконалюють необхідні вміння, переживають ситуації успіху, позитивні емоції, пов'язані з майбутньою професією, що сприяє розвитку фахового інтересу та формуванню прагнень до подальшого засвоєння змісту фахової діяльності.

Практична реалізація зазначених ідей вимагає запровадження в навчальний процес економічного ВНЗ системи підготовки майбутніх економістів до проектування фахової діяльності. Реалізація системи передбачає проведення практичних занять з дисциплін різних циклів за проектною технологією та орієнтацію змістового наповнення індивідуальної і самостійної роботи студентів на виконання професійно орієнтованих завдань проектного характеру. Доцільною вважаємо наступну поетапну організацію навчання майбутніх економістів у межах реалізації запропонованої системи.

Перший етап: формування складових психологічної готовності студентів до проектування фахової діяльності: мотивів самопідготовки до цього процесу, інтересу до його теорії й технології; створення ситуацій емоційного переживання студентами фахових цінностей у процесі проектування майбутньої діяльності; формування адекватної самооцінки власного рівня відповідної готовності тощо. Для цього використовується система проектних завдань для самостійної та індивідуальної роботи при вивченні дисциплін гуманітарного й загальноекономічного циклів. Ефективними засобами формування психологічної готовності є професійно орієнтовані твори й есе (творчі міні-проекти щодо розробки цілей власного навчання, визначення суспільної ролі фахівців економічної сфери, усвідомлення проектного характеру економічної діяльності, необхідності проектування свого особистісного й фахового саморозвитку, побудови професійної „Я”-концепції), проектування професіограм, моделей фахової діяльності економістів, програм самооцінювання фахового рівня, розробка й зіставлення особистісно-професійних автопортретів і взаємохарактеристик. Діяльність студентів на цьому етапі забезпечує формування уваги та ситуативного інтересу до фахової діяльності, позитивні емоції у фаховій сфері, тобто в майбутніх економістів формується

інтерес «споживача», який є необхідною передумовою для подальшого розвитку фахового інтересу. Запропоновані засоби сприяють ознайомленню майбутніх економістів із загальним змістом та суспільною значущістю фахової економічної діяльності і формують початковий інтерес до обраної професії.

Другий етап: формування практичних умінь майбутніх економістів здійснювати фахову діяльність, зокрема їх підготовка до виконання завдань виробничої практики в економічних підрозділах підприємств та організацій, що також досягається засобами проектування. На матеріалі економічних дисциплін розробляється цикл дискусій, ділових ігор, ситуаційних практикумів, комплекс проектних і проблемних завдань, близьких за змістом до майбутньої практики та фахової діяльності („Банк фахових економічних проектних завдань” [2]). Проектування реальних професійних завдань сприяє самостійному перетворенню й систематизації фахових знань і формуванню проектувальних економічних умінь. За результатами самоаналізу їх виконання студенти надалі розробляють власну програму підготовки до практики („Щоденник підготовки до практики”). На цьому етапі у студентів завдяки самостійному здійсненню фахових дій, типових для первинних посад економістів, формується інтерес «діяча», оскільки ними вживаються активні зусилля для виконання цих дій та переживаються позитивні емоції від досягнутого, викликані самим процесом діяльності. Останнє забезпечується завдяки використанню методів і засобів активного навчання, зокрема проектної технології, яка дозволяє кожному студенту здійснювати індивідуальний вибір завдань, розробляти оригінальні шляхи їх розв’язання, реалізовувати свій потенціал як майбутніх фахівців, виявляти власну креативність, усвідомлювати свої досягнення у фаховій сфері і т.ін.

Третій етап: формування досвіду професійного самовдосконалення шляхом проектування загального й фахового розвитку, зокрема формування вмінь студентів планувати й здійснювати професійну самоосвіту й самовиховання. Організація навчально-виховної роботи студентів на даному етапі базується на вивченні гуманітарних і загальноекономічних дисциплін з використанням проектної технології навчання і спрямована на усвідомлення студентами самоцінності процесу самовдосконалення, формування потреби в досягненні соціально значущих взірців у фаховій сфері, забезпечення діалектичної взаємодії загального й специфічного в процесі саморозвитку. Зазначені цілі можливо реалізувати завдяки створенню таких педагогічних умов, як забезпечення формування у студентів мотивів фахового саморозвитку, умінь його проектування, усвідомлення ролі й цінностей особистісного й фахового саморозвитку в їх єдності, для чого розробляється система творчих професійно орієнтованих проектних завдань. На цьому етапі формується «власне фаховий» інтерес майбутніх економістів: підвищується увага до майбутньої професії, збільшується інтенсивність волевових зусиль та позитивних емоційних переживань у фаховій сфері, оскільки зміст проектних завдань на цьому етапі пов’язаний з особистісно значущими проблемами: підвищенням рівня власної фахової компетентності й затребуваності; наближенням образу «Я»-професійне до особистого еталону; розробкою стратегій власного кар’єрного зростання; створенням і веденням власної справи; підвищенням на посаді й опануванням ролі керівника тощо.

На підтвердження доцільності поетапного використання у процесі навчання майбутніх економістів у ВНЗ запропонованої системи їх підготовки до проектування фахової діяльності наведемо позицію російського дослідника Е. Зеєра, який виокремлює наступні етапи професійної підготовки майбутніх фахівців: *початковий* (ознайомлення із сутністю майбутньої професії; модель навчання – когнітивно орієнтована); *основний* (виконання навчальних виробничих завдань, типових для обраної професії; модель навчання – діяльнісно орієнтована) та *завершальний* (професійний розвиток особистості на базі вже сформованих професійних знань та вмінь; модель навчання – особистісно розвивальна) [1, с. 27-29]. Запропонована нами система фахової підготовки майбутніх економістів засобами проектування є відповідною до такого поділу навчального процесу на етапи з їх специфічним змістом і забезпечує реалізацію зазначених моделей навчання.

Отже, в якості **висновку** зазначимо, що формування всіх рівнів розвитку фахового інтересу в майбутніх економістів ефективно здійснювати засобами проектної технології навчання за умови запровадження в навчальний процес економічного ВНЗ системи підготовки майбутніх економістів до проектування фахової діяльності та її поетапної реалізації. Проведене дослідження не висвітлює, зазвичай, всі аспекти розробки й реалізації запропонованої системи; **подальші розвідки** можуть бути пов'язані з пошуком закономірностей формування в майбутніх економістів необхідних умінь, розробкою цільової програми відповідної підготовки студентів та класифікації методів її реалізації.

Список використаних джерел

1. Зеер Э.Ф. Модернизация профессионального образования: Компетентностный подход: [учеб. пособие для пед. вузов] / Э.Ф. Зеер. – М.: МПСИ, 2005. – 215 с.
2. Кошелева Н.Г. Педагогичні основи проектування фахової економічної діяльності: навч.-метод. посіб. для викладачів і студ. економ. ВНЗ / Н.Г. Кошелева. – Донецьк: ДонУЕП, 2009. – 240 с.
3. Крягжде С. Управление формированием профессиональных интересов / С. Крягжде // Вопросы психологии. – 1985. – № 3. – С. 23-30.
4. Науково-практичні аспекти організації навчальної і методичної роботи в університеті: [монографія / заг. ред. В.П. Шевченка] / Донецький нац. ун-т. – Донецьк: ТОВ «Юго-Восток. ЛТД», 2004. – 256 с.
5. Педагогические технологии: [учеб. пособие для студ. пед. спец-тей / ред. В.С. Кукушин]. – Ростов н/Д.: Издат. Центр «Март», 2002. – 320 с.

Надійшла до редколегії 23.08.2011

Кошелева Н. Г. Особенности формирования профессионального интереса у будущих экономистов средствами проектирования.

В статье рассмотрены направления и средства формирования профессионального интереса у будущих экономистов во время их подготовки в ВУЗе. Предложено использовать с этой целью проектную технологию обучения. Приведены рекомендации относительно внедрения в учебный процесс экономического ВУЗа системы подготовки будущих экономистов к проектированию профессиональной деятельности, реализация которой обеспечивает эффективное формирование активного интереса студентов к будущей профессии.

Ключевые слова: *профессиональный интерес, будущие экономисты, проектная технология обучения, проектирование профессиональной деятельности, система подготовки к проектированию профессиональной деятельности.*

Kosheleva N. G. Features of forming future economists' professional interest by planning facilities.

The directions and methods of formation the professional interests of future economists during their educational period in high school are looked through in the article. The project technology of education is proposed to use in this case. The recommendations as for the including the system of preparing future economists for projecting professional activity into the educational process of economic high educational institutions are represented, and for the realization that provides effective formation of active interests of the students in their future specialty.

Key words: *professional interest, future economists, the project technology of education, the projecting of professional activity, the system of preparing students to the projecting of professional activity.*